

**O'ZBEKISTON ALOQA VA
AXBOROTLASHTIRISH AGENTLIGI**

**TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI
UNIVERSITETI**

"Aloqa qurilmalarining elektr ta'minoti" kafedrası

Ekologiya fanidan PEΦEPAT

Mavzu: Iqlim o'zgarishining sabablari.
Faktlar

Guruh: 121-06 Mu
Bajardi: Dadayeva D.S.
Tekshirdi: Qodirov F.M.

TOSHKENT – 2009

Iqlim o'zgarishining sabablari

Yer iqlimi quyosh, okeanlar, yer usti qoplamasi va biosferaning murakkab bir-biriga bo'lgan ta'siriga bog'liq. Ob-havo va iqlim uchun bosh harakat kuch bu quyoshdir. Yer usti qoplamining noteng isitilishi (ekvatorga yaqinlashish bilan isitilish kuchayadi) shamollar va okean oqimlarining asosiy sababidir.

Hozirga qadar yer iqlimi o'zgarishlari asosiy faktorlar ta'siri oqibatida tabiiy holda bo'lib o'tgan, bu faktorlar quyidagilardir: materik va okeanlarning kattaligi va ularning bir-biriga nisbatan bo'lgan joylashishining o'zgarishi, quyosh nur sochishining o'zgarishi, yer o'zgarishlari ko'p faktorlarning ta'siri natijasida sodir bo'lganligining ehtimoli bor.

Atmosfera shaffofligi vulqondan lava otilib chiqish paytida keskin o'zgaradi. Atmosferaga aerosol tashlashlar yer usti qoplamining tez soylanishi natijasida haroratning pasayishiga olib kelishi mumkin. Harorat o'zgarishi vulqon aktivligi o'zgarishi bilan ancha mos keladi, bu haqida kislotalarning muzda cho'kishi bo'yicha huloa chiqarish mumkin. Sovuq tushgan davrda kislotalarning cho'kishi kuchayadi.

Парниковый эффект

Atmosfera tarkibining o'zgarishi Yerning radiatsion balansiga qattiq ta'sir ko'rsatish imkoniga ega, bundan chiqdi, iqlim o'zgarishining sababi ham bo'la oladi. Bu ta'sirning asosiy mexanizmi issiqxona effektidir. Yerga yetib keladigan quyosh nurlanishining taxminan 30% atmosferaning ustki qatlamlaridan aks ettirilib, fazoga qaytib ketadi, lekin nurlanishning asosiy qismi atmosferadan o'tib yer yuzini isitadi. Isitilgan yer yuzi infraqizil nurlanishni tarqatadi. Atmosfera tarkibiga kichik miqdorda kiradigan ayrim gazlar (0,1%) infraqizil nurlanishni ushlab qolish qobiliyatiga ega. Bu gazlar issiqxona gazlari, hodisaning o'zi esa issiqxona effekti deb ataladi.

Issiqxona gazlari yerning deyarli butun tarixi mobaynida atmosferada bo'lgan, ularning balansi tabiatda bo'lgan tabiiy aylanish natijasida saqlanib kelgan. Atmosferada issiqxona gazlari bo'lmaganligida, yer sathi harorati hozirgidan taxminan 30-330C past bo'lgan bo'lardi. Sanoat davrining boshlanishidan avval uglerod dioksidining atmosferada konsentratsiyasi 280 millionga zarraga teng bo'lgan, hozir esa bu daraja 30% oshib 368 millionga zarrani tashkil etadi.

Tabiiy issiqxona effekti yer atmosferasini hayvonlar va o'simliklarning mavjudligiga qulay bo'lgan issiqlik balansi holida saqlab kelgan bo'lsa, issiqxona gazlarining atmosferada antropogen ko'payishi issiqxona effektining kuchayishi hisobiga sayyoraning tabiiy issiqlik balansining buzilishiga olib keladi, bu esa natijada global issiqlashuvga olib keladi.

Faktlar

XIX asrdayoq olimlar karbonat angidrid (uglerod dioksidi) quyosh energiyasini atmosferada ushlab qolib, yer usti qoplamini isishiga olib kelishini bilganlar. Ilmiy-texnik progressning rivojlanishi va sanoat progressning boshlanishi bilan turli xil qazilma uglerod yoqilg'ining (neft, ko'mir, gaz) xalqaro miqyosdagi ishlatilishi oshadi, va bu atmosferada uglerod dioksidining konsentratsiyasini ko'payishiga olib keladi.

Havo harorati

Iqlimni kuzatish ma'lumotlaridan kelib chiqishicha, shimoliy yarimsharda XX asrda sodir bo'lgan iqlim issiqlashuvi ohirgi 1000 yil ichida eng qattig'i bo'lgan. 1990-2000 yillar eng iliq dekada bo'lsa, 1998 yil XX asrdagi eng iliq yil bo'gan. Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, tungi harorat ko'tarilishi kunduzdagiga qaraganda ancha yuqori.

Qor va muz qoplami. 60-yillarning ohiridan boshlab qor va muz qoplamlari uzunligining 10-15% qisqarishi, ko'l va daryolarning har yilgi qor bilan qoplanish davrining ikki xaftaga qisqarishi kuzatilgan. Tog' muzlarining yoppasiga chekinishi va Arktika muzlarining qalinligining qisqarishi kuzatilgan.

Dunyo okeanining sathi XX asr davomida Dunyo okeanining sathi 10-20 santimetrga ko'tarildi. Buning sababi dengiz suvlarining issiqlik natijasida kengayishi va global issiqlashuv bilan bog'liq bo'lgan qutb muzlarning erishidir.

Iqlimning global o'zgarishi o'ta issiq kunlar soni, qurg'oqchilik, suv toshqinlar, keskin havo isishi va yengil sovuq tushishi, sel va qattiq shamollar sonining ko'payishida aks ettiriladi. Sug'urta kompaniyalarining baholashi bo'yicha, iqtisodiy yuqotishlar yiliga 90 milliard dollarni tashkil etgan.

Foydalanilgan manba:

1. IPCC Third Assessment Report, 2001
2. www.climate.uz